

Református Szemle

Alapítás: 1907
Kérlekoldata megjelenő teológiai tudományos folyóirat
Kiadja az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsa

FŐSZERKESZTŐ

Dr. ADORJÁNI ZOLTÁN
email: adorjaniz@proton.hu, tel.: 0744-989-052

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr. BUDOGÁNYI DEZSŐ
email: budoganyi@proton.hu, tel.: 0744-254-208

MUNKATÁRSÁK

Dr. Gereb Zsolt
Dr. Kolimbán Vilmos József
Dr. Kovács László Attila
Dr. Molnár János
Dr. Pásztor Kárpál István

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

THEOLOGIA BIBLICA

Dr. Bolyki János (a Magyar Tudományos Akadémia doktora)
Dr. Hecceg Pál (Károli Gáspár Református Egyetem Hitudományi Kara – HU)
Dr. Marjosszky Tibor (Debreceni Református Hitudományi Egyetem – HU)

THEOLOGIA PRACTICA

Dr. Fekete Katalin (Debreceni Református Hitudományi Egyetem – HU)

THEOLOGIA SYSTEMATICA

Dr. Szűcs Ferenc (Károli Gáspár Református Egyetem Hitudományi Kara – HU)
Dr. Fazakas Sándor (Debreceni Református Hitudományi Egyetem – HU)

HISTORIA ECCLESIAE

Dr. Dienes Dénes (Sárospataki Református Hitudományi Akadémia – HU)
Dr. Ferenc Postma (Vrije Universiteit Amsterdam – NL)

ISSN 0254-4438

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 400079 Kolozsvár, Király utca 181. I. C. Helység: 51. sz.

Telefon: 0264-592-453

Bankszámla: BCR Chq – RO66RNB0106076604770001

Megrendelés: email: natipr@szteudireformatus.ro

Kéziratokat nem öntünk meg és nem küldünk vissza

Kérjük az Erdélyi Református Egyházkerület Művelődési és Kulturális Bizottságának

Sajtóbizottságának támogatását

Az Erdélyi Református Egyházkerület

Református Szemle

2009. MÁJUSI HÍVÁS
V. SZÁM
CH. EXOTICAM

THEOLOGIA BIBLICA

Református Művelődési és Kulturális Bizottság (MKB) (Debrecen) (HU) ... 265

THEOLOGIA PRACTICA

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 296

Tudomány és Teológia (Tudomány és Teológia) (Debrecen) (HU) ... 298

THEOLOGIA SYSTEMATICA

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 306

Alapítványok (Alapítványok) (Debrecen) (HU) ... 311

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 316

HISTORIA ECCLESIAE

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 310

VARIA

Bibliopoli

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 352

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 357

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 361

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 366

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 369

Recensio

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 372

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 377

Novum

Commemoratio

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 374

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 379

Debreceni Református Egyetem (DE) (Debrecen) (HU) ... 384

Református Szemle

Az Erdélyi Református Egyházkerület
a Királyhágómelléki Református Egyházkerület
és az Evangélikus-Lutheránus Egyház
hivatalos lapja

Százkettedik évfolyam
2009. május-június

3

ményeit is. Az erdélyi reformáció kurtatói számára nagy gondot jelent, hogy a 16. század egyháztörténeti eseményei (néhány kivételtől eltekintve) igen nehezen rekonstruálhatók. A német kollégák példája talán új utakat, új lehetőségeket villant fel az itthoni kutatók számára is. Férdekes eredményeket hozhat például a

kolozsvári piébánia, majd unitárius parókia udvarának, a küküllővári vagy a dévai templom és parókia környékének feltárása. Sajnos csak remélni lehet, hogy az erdélyi reformáció története is kiegészül majd hasonló színes kellekkel.

Ósz Sándor Előd

Jim Burns: Ifjúságépítők

Ifjúsági vezetők kézikönyve. Új Remény Alapítvány 2005, 380 old.

Amikor keresztyén közösségtől hallok, mindig egyik kedves zsoltárom jut eszembe: *Imé mily jó és mily gyönyörűséges, amikor együtt lakoznak az atyafiak!* (133,1) Éppen a fenti idézet alapján fogalmazódott meg bennem néhány kérdés: jó és gyönyörűség-e mai társadalmunk, és funkcionálisan olyan emberi közeg-e, amelyben a fiatalok a lehető leghatékonyabb módon tudják fejleszteni képességeiket? Vagy: rényleg atyafitű, testveri, megérintő közösség-e a klikkekbe szerveződő ifjúság? Jim Burns *Ifjúságépítők* című könyve ezekre a kérdésekre próbál választ adni. Pontosabban: hogyan lehet felépíteni a jövő egyházát a ma fiataljaitól? Hogyan lehet olyan közösséggé rendezni őket, amelyben nemcsak áttutázók, hanem aktív tagok.

A szerző tízenhat évi munka tapasztalatát foglalja össze, s így a könyv nem pszichológiai vagy szociológiai elméletek teteles bemutatása, hanem olyan öt részbe tagolt huszonhét fejezet, amelyekben felveti a kérdéseket, ezeket példákkal illusztrálja, és gyakorlati megoldásokat ajánl.

A könyv kulcsszava: a közösség, pontosabban a kapcsolatok. A szerző rögtön az első fejezetben felhívja a figyelmet a kapcsolatteremtés fontosságára. Az ifjúsági munkában – szerinte – nem annyira a

rendezvények vagy az ifjúsági programok a fontosak, hanem az ifjúsági vezető személye, hitelessége, őszintesége. Nincs szükség megtervezett, mesterkélt imázsokra. Nem szabad manipulatív módszerek segítségével közeledni az ifjúsághoz, hiszen a lelki nevelés és fejlődés egyetlen egyéntől függő folyamat, felgyorsítása általában több kárt okoz, mint hasznot, és ezt a vezető is családasként éli meg.

Ha rendszerbe kellene foglalni Jim Burns megfigyelését, hogy mi a jó, hatékony ifjúsági munka alapja, akkor azt talán három kapcsolatban lehetne megfogalmazni: személyes, egyéni kapcsolat Istennel (ez mind a vezető, mind az ifjak részéről szükséges), aktív közösség a vezetők között, valamint valódi kapcsolat az ifjakkal. Az első lépés azt jelenti az ifjúsági vezető számára, hogy növekednie kell saját hiteletében (egyedül Istennel, aki a szerző terminológiájában a „szóló”, 33. old.). Ez az elvanderés, az öltöztetés, lelki regeneráció időszaka. Ez a belső forrás a munkához.

Számos gyakorlati ötlettel mutatja be a kapcsolatteremtés hatásos módjait: „saját közegükben kell megkeresni őket” (26. old.), iskolában, szórakozóhelyen, focimeccsen stb. Ezt a gondolatot azért is érzem fontosnak, mivel az evangelizációnak, a fiatalokkal való foglalkozásnak többnek kell lennie, mint templomaink üres padjainak megtöltése. Meg kell értenünk a fiatalok gondjait, illetve azt a közeget, amelyben élnek. A szerző itt külön kultúráról beszél és egy frappáns szöfordulattal sok mindent elárul: mi ezekkel a fiatalokkal soha nem voltunk egykorúak. A család forradalma, a szexuális forradalom, valamint a média, illetve a kapcsolatok forradalma mindenit alapvetően megváltoztatták a nyugati társadalomban (40–47. old.). A fentebb említett szociális régiók összemosódtak, a család helyét a barátok, a meg nem kapott szeretet, a szex és a drogok pótolják, miközben dühörög a metal-zene önpusztításra biztató zenéje. Egy ilyen „kulturájú” és világképű világ fiataljai várják azokat az embereket, akik biztos talajt tudnak teremteni lábuk alá.

A könyv szerkezete ezeket a gondolatokat fejti tovább, koncentrikusan haladva a középpont felől. Így aztán több átfedéssel találkozunk. Sőt: a szerző néha látszólag ellentmondásokba is kerül. Pl. a

könyv elején azzal találkozunk, hogy meghatározóbbak a személyek a rendezvényeknél, majd külön fejezet foglalkozik a rendezvényekkel (9. fejezet: *Táborok és találkozóik*). Ez is azt bizonyítja, hogy a tízenhat éves szolgálata alatt a szerző megfigyelése is változott; ugyanakkor a témák több aspektusát is megvizsgálja, gyakorlati szempontjai alapján.

Hogya a felvázolt világkép metszetét erdélyi társadalmunk fiataljainak helyzetével hasonlítjuk össze, azt láthatjuk, hogy a globalizáció és a szekularizáció következtében a gondok egyre inkább hasonlítanak a fenti esetekhez. Talán elkerülhetetlenek a társadalmi asszimiláció ilyenfajta megnyilvánulásai is. A szerző számos tapasztalatát vázolja fel, és ez alapján kínál megoldási lehetőségeket, viszont felhívja a figyelmet azokra a gondokra is, amelyekhez az ifjúsági vezető nem rendelkezik képzettséggel, pl. családon belüli nemi erőszak, drogfüggőség, öngyilkossági kísérlet (25. fejezet: *Útban került rendülők segélye*). Ezeket a szempontokat nekünk is szem előtt kell tartanunk, különösen abban a helyzetben, hogy sok gyülekezetben még ismeretlen az ifjúsági vezető gondolata. A *lelkész* a mindenes egy személyben. Nincs elég ideje, lehetősége, talán még kellő képzettsége sem ehhez a szolgálathoz. A szerző ezzel a kérdéssel is foglalkozik, hiszen a tennivalók kevés időt hagynak a felkészülésre. Viszont felhívja a figyelmünket olyan kérdésekre is, amelyek az egész gyülekezetet érintik: kész válaszaink vannak a fel nem tett kérdésekre is, nincs aktualitás, és egy példát hoz fel. „Egyik vasárnap megkérdezte a lelkész a gyerekeket: Szürke, lompos farka van, télté ma kkkrt gyűjt, és a fán futkos. Mi az? Hosszú szünet után az egyik gyerek kibökte: Tudom, hogy Jézus a helyes válasz, de nekem a mókus jut róla eszembe” (224. old.). Ilyen sokszor a mi evangelizációs munkánk is. Meg kell akadályozni gondolkodásunk be-

⁹ Grüll Tibor: Gutenberg töredék a Soproni Levéltárban. In: *Magyar Könyvtársok* 1994. 292–295. Rozsoudai Marianna: *A 16. század Biblia és egy Sopronban előkerült töredék*. In: *uo.* 295–302.

¹⁰ A töredékek másodszor öszöveválogatott apokrifus szövegeket tartalmaztak. Vö. Grüll Tibor: *uo.* 295.

szükséget. Bel kell nőnünk a keresztény gondolkodás absztrakciójának színjére.

Sikeres munka csak a csapatmunka lehet, az új tagok beszerzése, a vezetők képzése. Az ötlethörzéken számos friss, váratlan, spontán ötlet jöhet elő. Minél több embert vonunk be a munkába, annál sokszínűbb lesz a megtervezett program, hiszen több ember igényeit kívánja kielégíteni. A csoportvezetőnek önálló közösséget kell köpöntenie, amelynek egy-éjta előadója, irányítója, szervezője, de semmiképp nem feltétele (II. Rész: *Gyakorlati stratégia*). További szempont a rendszeresség, tevszerűség. Előre meg határozott munkaprogramot kell összeállítani. A szerző néha naivnak tűnő, banális tanácsokat ír le, de ezek hasznosak lehetnek egy kezdő vezető számára, vagy éppen a már tapasztalt vezetők számára frissít fel néhány alapigazságot.

Számos mintanyag található a könyvben, rendszerint a fejezetek végén, valamint husz előadás vázlata is a könyv végén. A könyv legnagyobb hozadéka a kérdések gyakorlatias megközelítése. Mindemellett nem nélkülözi a tudományos nézőpontot sem, és így mutatja be azokat, hogy minél jobban lehessen al-

kalmazni őket a konkrét helyzetben. Jó példa erre a 18. fejezet, amely a negyvenházi típust mutatja be (itt a Martin Lefevre munkája alapján megállapított tanulási típusról van szó), s leírja, hogyan teadjunk meg ezeknek a bibliaorvos alkalmakon.

Végül egy pár szó a könyv használhatóságáról. Mivel a gyakorlati szempont érvényesül a különböző témák bemutatásánál, elég nehéz tájékozódni a könyvben. Aki tehát csupán egyetlen témába szeretne betekintést nyerni, gyakorlatilag végig kell olvasnia az egész könyvet, hogy kimerítő információhoz jusson. A szerző nem nyújt kellő tájékoztatást a további irodalomról, csupán jelzi ezeket (kiadványok és kazetták), de nem nevesíti ezeket. A könyv, számos, nem az érdeklődési területükre, bár a mi társadalmunk is az általa feltázoltak irányába fejlődik (reméljük azonban, hogy nem teljes merészen). Bár a kiadványt tanfolyamnak szánta, illetve az akkori szerinti kezdkönyvnek, inkább segédolvasmányként ajánlanám. Jó könyved bevezetés az ifjúsági munkába.

Kató Szabócs

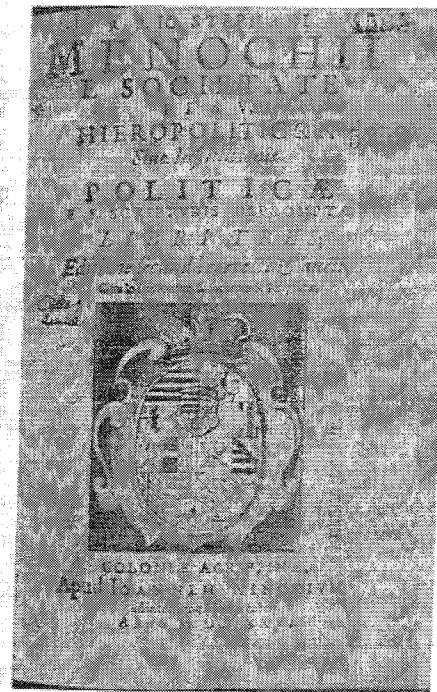
Habent sua fata libelli

A Vízszolyi Biblia mint „könyvtábla-töltelek”

A könyvkötők körében megszokott gyakorlat volt, hogy régebbi anyagokat újrahasonostítottak. A táblakhoz szükségessé váltott gyakran hulladékpapírból, eladatlan könyvek lapjaiból, megmaradt, másra már nem használható papírra, a gombokból ragasztották össze, a borításhoz, könnyűgémek megerősítéséhez pedig előszeretettel használták a sok esetben funkcióját veszített liturgikus kódexek, a nyomtatás után feleslegessé lett kéziratok

művek pergamenlapjait. Ez a látszólagos veszteség néha nyereség, hiszen így leg alább töredékesen maradt fenn közep- és korunkon irásbeliségünk és könyvkultúránk néhány olyan darabja, amelyet egyéb forrásból már nem ismerhetünk.¹ A tényleg kategóriába tartozik a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet könyvtárának egyik kötete, amely Giovanni Stefano Menochio (Padova, 1575 – Róma, 1635) olasz katolikus teológus, biblikus, jezsuita szerzetes egyik művét tartalmazza.² A címlapon szereplő bejegyzés szerint a könyv a soproni jezsuita rezidencia, majd kollegium tulajdonában volt korábban: *Residentia Collegii Supremensis S. J. Jan. 1638*. A későbbiekben a kötet átkerült a budapesti Egyetemi Könyvtár tulajdonába, erről tanúskodik a címlap versóján található címeres pecsét felirata: *UNIVERSITATIS HUNGARICAE BIBLIOTHECA REGIA*. Adatok hiányában nem sikerült megállapítani, hogy a könyv mikor, milyen körülmények között a Teológiai Intézet könyvtárába, ugyanis az 1895-ös alapítás után sok helyről érkeztek könyvek a gyűjteménybe, espedig vásárlás és adományozások útján.

A könyv onmagában is érdekes, hiszen a jezsuita szerző a barokk kor exegetikai irodalmának jelentős alakja, a modern katolikus bibliairodalom szellemi előkészítője, aki ebben a műveben úgy tekinti a Bibliát, mint ami megalapozta a modern, teokratikus szemléletű politikaelmélet, és kora

¹ Ld. a *Fragmenta Culinum* Kutatócsoport tevékenységét: <http://www.fragmenta.oszk.hu/>; Czeglény Zsuzsa, Múckenbauer Erzsébet, Papp Ágnes: *Liturgikus és kottás kódexekről a Csíksomlyói Péter és Kolostor egykori könyvtárának állományában*. In: *1000. év a Magyar Államunk 2000. Társadalom és humanizmusok*, Csíksomlyó, 2000, 149–231.

² Menochio, Stephani: *De virtute libri hieropolitici. Sive institutionis politice. Et de scripturis de prophetia libri. Padovae in athenis scriptis athenis*. Cum Index Rerum, atque locorum S. Stephani Columnae Agrippinae, J. Knochum, 1626. 772 pag. Jelene: 5239 vol., jelenleg a bibliai gyűjteményben található, B 142 szám alatt.